

Teie: 27.04.2010 nr 6-1/100682/1002494

Meie: 31.05.2010 nr 22 (2)

VASTUS TEABE KÜSIMISELE

Hea õiguskantsler

Täname võimaluse eest arvamust avaldada, kuigi hetkel napib veel usaldusväärsemat teavet, kuna nii meie nõustamispraktikas kui maakondlike arenduskeskuste MTÜde konsultantide hinnangul saabub suurem aruannete esitamise laine alles juunis – aruande ongi mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrile esitanud tänase seisuga alles veidi üle 10% MTÜdest, täitmist on alustanud umbes kolmandik.

Jagame seisukohta, et infot tundub olema jagatud piisavalt, üle Eesti on toimunud kümneid tasuta koolitusi ja teabepäevi (ka ID-kaardi elektroonilisest kasutamisest) ning juhised on tehnilise poole pealt tõepoolest arusaadavad. Samuti ei saa väielda, et positiivne on võimaldatud üleminekuperiood, kuigi muudatus on kõigele vaatamata mitmel põhjusel väga järsk. Kindel võib olla, et suhteliselt suure osani MTÜdest pole teave siiski jõudnud, ning huvitav võiks olla Maksu- ja Tolliametilt (MTA) saadav info, kui palju aruandeid on üritatud tänavu veel neile saata ja nad tagastama on pidanud.

Takistuste osas on raske ennustada, kui paljudele MTÜdele on info ja tehnilised võimalused (või notargi) kättesaadavad – maakonnakeskused on paljudest ikkagi kaugel, neisse sõitmine on tülikas ja kulukas, nii et suutmatuse muuhulgas aastaaruannet elektrooniliselt esitada toob esile teisedki probleemid regioonide arengus ning laiemalt avalike teenuste kättesaadavuse igas Eestimaa paigas.

Tutvusime ka teile saadetud justiitsministeeriumi vastusega ja oskamata ennustada, kui palju aruandeid lõpuks notarite abil esitatakse (seni esitatuist on notari kaudu laekunud kokku vaid 100 aruannet, sh äriühingud), ja kui palju rohkem esitatakse, kui poleks potentsiaalselt takistuseks saavaid kulusid raamatupidajale, transpordile ja notaritasule, tuleb igal juhul kiita ministeeriumi valmisolekut üleminekuperioodigi pikendada.

Suuremad mured pole meie senise teadmise põhjal aga teabe ja arvutikasutamise kättesaadavuses, vaid suutlikkuses üldse aastaaruannet nõuetekohaselt koostada, ammuigi teha seda uues keskkonnas – mõista, millised väljad ja lisad veebruaruandes vastavad organisatsiooni senistele aruannete, ehk mida, kus ja kuidas uutel vormidel kajastada. Sellistes küsimustes Registrate ja Infosüsteemide Keskus (RIK) ega kohtute registriosakonnad abi ei osuta ja ilmselt ei peagi, aga tegemist on siiski tõsise takistusega.

**Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL)
Network of Estonian Nonprofit Organizations (NENO)**

On ju veebikeskkond ning vormid kõigile juriidilistele isikutele ühesugused ning näiteks korteriühistutel on vaid neile oluliste kohtade leidmisel kindlasti tükki tegemist. Teame, et aruandluse lihtsustamise (taksonoomia) töörühmas on tänavu arutluses muuhulgas just ühistutele mingis ajaperspektiivis oma vormide võimaldamine, mis võiks lihtsustada pea poolte aruandluskohustuslaste tööd.

Kindlasti on MTÜde üldine võimekus raamatupidamise aastaaruannet koostada kõvasti väiksem äriühingute omast (kuigi probleem võib puudutada ka paljusid väikeettevõtteid), ja nõrgal positsioonil on lasknud tekkida paljus olukord, et MTÜd ei saanud seniselt andmete kogujalt MTA-lt sisuliselt mingit tagasisidet, erinevalt äriregistrist, kes on äriühingutele ja sihtasutustele aastaid teada andnud olulisematest vigadest aastaaruannetes ning teavitanud ka esitamatajätmistest. MTA on rohkem kontrollinud vaid tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirjas olijaid, keda on 1600 ringis, aga vaevalt neistki kõiki regulaarselt.

Seega, kuna MTA on lähenenud oma järelevalve rollile MTÜde aastaaruannete juures formaalselt, tehes aruande laekumise puhul suuresti vaid kirjavahetuse registrisse linnukese, ei ole paljud MTÜd aastaid teadnud sedagi, kas ja mida nad valesti teevad (või et üldse aruannet esitama peavad, sest midagi pole esitamata jättes juhtunud), ning piirdunud sageli vaid kassapõhise kulude-tulude aruande koostamisega.

Probleemi tegelikust ulatusest saame aimu alles aastatel 2011-13, mil ilmselt sundlõpetamisi alustatakse või selle suhteliselt pika protsessiga lõpule jõutakse. Mis on iseenesest printsipiiliselt vajalik samm, sest register puhastub "surnud" organisatsioonidest, kelle hulk võib MTÜde osas ulatuda hinnanguliselt mitme tuhandeni ja see on olnud seni takistuseks kodanikuühiskonna arengu hindamisel ja poliitika plaanidel.

Põhiõiguse võimalik riive sõltub meie hinnangul otseselt kohtute valitavast taktikast aruannete esitamata jätjate suhtes – kas ja mitu korda hoiatatakse (probleemiks võib saada, et mingi osa MTÜde kontaktid on registris vananenud ja MTA peab nagooni eraldi kontaktide andmebaasi), kas ka trahvitakse ja millal tõesti sundlõpetamine algatakse. Mõistlik ülemineku-aeg sanktsioonide rakendamisel pisendaks probleemi ju igal juhul.

Eeldada võib, et kõige väheminformeeritumad ning ka administratiivselt suutumatud grupid on kodanikuühendustest muukeelsed, noorte ja vanurite organisatsioonid ning väiksemad seltsid ja ühistud, kelle majandustegevus on minimaalne ja kes ei kuulu katusorganisatsioonidesse ega võrgustikesse, mis hoiaks neid informeerituna.

Sageli oleme EMSLis kaalunud, kas peaksime taotlema mõne riigi eeskuju järgimist ka Eestis, et alla teatud käibe või varade mahu ei peaks MTÜd ehk üldse vastama praegu üldistele majandusaasta aruannete nõuetele, sh tekkepõhine raamatupidamine jms, sest mõne vabatahtlikkuse põhineva organisatsiooni jaoks on aastaaruande koostamine ja esitamine vaata et suurim väljaminek aastas ehk selgelt ebaproportsionaalne.

Sarnase printsipi alusel oleme teinud näiteks justiitsministeeriumile ettepaneku loobuda sihtasutustel absoluutse audiitorkontrolli nõudest, sidudes see näiteks kehtivate või väiksemate piiridega bilansimahule, käibe ja töötajate arvule, kuid edutult. Nii et riigipoolseid "takistusi ühinemisõigusele" võiks teoreetiliselt analüüsida veelgi.

Nimetatud taksonoomia töörühmas on muuhulgas arutluses ka küsimus, kas muuta väike- ja mikroettevõtete raamatupidamise aruandlus lihtsamaks, näiteks viisil, et nad peavad tulevikus esitama vaid põhjaruanded, aga mitte kohustuslikke jm lisasid. Plaani järgi saaks aluseks ülalnimetatule

sarnane printsiip, et kui kaks näitajat kolmest (varade maht, töötajate arv, tulu) ületavad teatud piirmääri, tuleb aruandega rohkem andmeid esitada. Kava leevendaks mõnevõrra ka MTÜde olukorda, kuigi aruande esitamise kanal ja viis jääks samaks, nagu ka tekkepõhise arvestusmeetodi nõue.

Laiemalt vaadates ei erine aruande esitamine aga märkimisväärselt teistest toimingutest registriga suhtlemisel – põhikirja muutmine, juhatuse liikmete vahetamine või MTÜ asutaminegi –, kus on valik samalaadne: kas õppida andma digitaalset allkirja või pöörduda notari poole, kelle toimingute tasud tõusid hiljuti küll kordades. Mullu juulis jõustunud mittetulundusühingute seaduse muudatused sätestavad näiteks, et nüüd tuleb ka tagasi valitud juhatuse liikmetest registrile teada anda ning nime juurde läheb alati volituste kestuse lõpp, mis nõuab jällegi tihedamat suhtlust registriga ja tehnilist suutlikkust selleks.

Nii vaadates ei peaks tehnilise nõudlikkuse poolest olema aruande esitamine midagi alles tänavu kodanikke tabanut; või võiks teises äärmuses väita, et juba MTÜ asutamine on tehtud kättesaamatult keeruliseks. Viimasele räägib vastu siiski statistika, mis näitab, et uusi MTÜsid on viimase aasta-paari jooksul loodud rohkem kui kunagi varem ja suurest just seetõttu, et Ettevõtjaportaalis on see paljudele lihtsam kui notari abil.

MTÜde kiirelt kasvav hulk laseb aga pidada tõenäoliseks, et ka aruannete esitamisega seonduvad probleemid võivad esineda üha rohkematel organisatsioonidel, sest ressursid teabe ja oskuste ning rahaliste võimaluste osas pihustuvad ning tugistruktuuridel ja infol on veel raskem kõigini jõuda. Statistika puudumisel on aga võimatu kõrvutada, kas pigem paranevad aasta-aastalt interneti levik ja arvutioskused ning MTÜde juhid saavad targemaks ja osavamaks, või tuleb uusi aruandluskohustuslasi sellest kiiremini juurde ja probleemist puudutatuid on suhtarvuna ikkagi sama palju.

Tahame siiski loota, et suurem pahameel aruandluskorra üle on ajutine nagu iga uue “sundteenuse” suhtes ning riik käitub sanktsioonide rakendamisel paindlikult. Omalt poolt anname kõik, et EMSLi sihtrühma ehk avalikes huvides tegutsevate vabaühenduste (umbes pooled registrisse kantuist) teadlikkus kõigist nõuetest ja vilumused neid täita üha suureneks.

Jõudu soovides.

(allkirjastatud digitaalselt)

Alari Rammo
volikirja alusel